

Preek Gorinchem 24 juni 2018: geboortedag Johannes de Doper;

thema: je geestelijk fundament in de steigers

Ons geestelijk fundament wordt grotendeels gelegd in onze jeugd.

Vandaar ook de foto van mijn diploma uitreiking theologie, met mijn moeder erbij.

Bij mijn godsdienstige fundament heeft zij uiteraard een grote rol gespeeld, waarbij de rest van de normen en waarden aansloot. Het is belangrijk om dat te beseffen. We mogen dan individuen zijn, we zijn verbonden met anderen. Wij mensen worden gevormd door onze ouders en door anderen. Zo groeien wij uit tot volwassenen, vanuit de fundamenten die tijdens onze opvoeding zijn gelegd.

Tegelijk is de opleiding een voorbeeld dat laat zien dat het daarmee niet ophoudt. Dat er groei mogelijk blijft.

Verdieping, uitbreiding.

Maar soms is er ook aanpassing nodig.

Soms is het bij een verbouwing ook nodig om wat te doen aan het fundament.

Terug naar mijn opvoeding: een van de fundamenten was de regel 'afspraak is afspraak'.

Die doet me denken aan de eerste lezing van vandaag: Matteus 5: 33-37.

Met name het stuk 'Laat jullie ja ja zijn en jullie nee nee'.

Ik heb wortels bij de de Doopsgezinden, waar dit een populair Bijbelgedeelte is.

Het vormt de basis voor het weigeren van de eed. Bijvoorbeeld voor de rechtbank.

Beloven moet voldoende zijn.

Die tekst speelt dus een fundamentele rol in het handelen van gelovigen.

Dat dit gedeelte daar zo populair is, zou best wel eens kunnen hebben meegespeeld bij het feit dat ik de regel 'afspraak is afspraak' zo duidelijk meekreeg.

Meegespeeld, want het zal zeker niet de enige reden zijn geweest.

Bij het doorgeven van zo'n fundamentele regel geldt zeker dat daden woorden te boven gaan, want zoiets moet je als ouder dan ook voorleven.

Je moet zoiets niet alleen zeggen, maar vooral ook doen.

Dan moet je je zelf dus ook aan afspraken houden, ook als dat soms vervelend is.

Stel je hebt beloofd dat na een verjaardagsfeest, je nog een verhaaltje voor het slapen zou gaan lezen. Dan na het verjaardagsfeest, op de terugweg naar huis belandt je in de file. ...

Het wordt een stuk later dan je had verwacht.

Je wil de kinderen gelijk op bed leggen. Je hebt er echt geen zin eer in om nu nog een verhaaltje te gaan lezen.

Maar precies op dat soort momenten kun je dan laten zien wat afspraak is afspraak betekent.

Juist dan dat verhaaltje ook voorlezen. Daarmee laat je dan zien dat het menens is, dat het niet zomaar woorden zijn, maar dat je er ook naar handelt.

Afspraak is afspraak. Daarbij mag je overigens best even mopperen hoor en je mag eerlijk zeggen dat je er eigenlijk geen zin in hebt, maar het gaat er om dat je je aan de afspraak houdt. En dat geldt natuurlijk ook voor kinderen, die mogen best mopperen over gemaakte afspraken. Als ze na erover gemopperd te hebben, het toch doen, verdienen ze dan ook een compliment.

Dit is een voorbeeld van die regel in het klein, maar het geldt ook in het groot. Neem de top tussen Donald Trump en Kim Jung Un, daarbij hebben ze afspraken gemaakt. Maar dat soort afspraken hebben pas waarde als ze zich er vervolgens ook aan houden. Wat beide leiders betreft heb ik daar op basis van hun verleden mijn twijfels over. En dat is erg, als we leiders niet kunnen vertrouwen. Maar helaas wel de realiteit, die ons laat zien hoe belangrijk het is om ons aan afspraken te houden. En ook dat ik hier vandaag voorga, is gebaseerd op een afspraak. In de kerk doen afspraken er ook toe.

Net als bij de eerste lezing, gaat het bij de tweede lezing over een afspraak, een belofte. Ook gaat het over fundamenteën.

Het leek me mooi om aandacht te schenken aan de geboortedag van Johannes de Doper. Vandaar een tekst waarin hij een '*hoofdrol*' speelt.

Er gaat iets fundamenteel fout als hij op grond van een stomme belofte wordt onthoofd. Ja, ik zei net afspraak is afspraak. Ook als het niet zo uitkomt.

Toch is dat hier anders. Zoiets kun je aanvoelen, maar je kunt ook proberen bloot te leggen wat die verschillen dan zijn.

Op basis waarvan is het hier dan anders?

En wat zegt dat over afspraak als afspraak als fundament?

Ten eerste gaat het hier om leven en dood.

In hoeverre gelden bepaalde regels als er een leven op het spel staat?

Dat is een vrij extreem voorbeeld, meestal staat er geen leven op het spel.

Dat is echter niet het enige.

Diegene die het grootste effect ondervindt van de gevolgen van de belofte is Johannes de Doper, die zelf niets heeft beloofd. Het is geen gevolg van zijn eigen belofte.

Als het nou om het hoofd van de koning zelf zou gaan, dan zou het tenminste nog een beetje eerlijk zijn. Al zou je ook dan kunnen zeggen dat een leven belangrijker is dan een afspraak.

Nu gaat het om het leven van een derde partij. En ook als het niet om een leven zou gaan: als iemand zware gevolgen ondervindt van een afspraak van anderen, kun je je ook afvragen of dit wel rechtvaardig is.

De koning zou zichzelf hier onbevoegd moeten verklaren: hij heeft niet het recht om het leven van een onschuldige man te ontnemen. Hij gaat niet over leven en dood, dat is niet aan mensen. Iets in die trant. De koning heeft het leven van Johannes de Doper tenslotte niet in zijn bezit..

Hij heeft weliswaar toegezegd te geven wat ze maar zou vragen, al was het de helft van zijn koninkrijk. Maar ze vraagt iets wat hij niet HEEFT, wat niet van hem is. Op basis daarvan zou hij makkelijk kunnen weigeren.

Tenslotte is er nog iets vreemds aan de hand. De dochter krijgt wat ze maar zal vragen, maar zij vraagt het aan haar moeder, wat ze dan moet vragen.

Wat zou ze eigenlijk zelf willen?

Vergeleken met de eerdere bezwaren duidelijk de zwakste.

Toch is dat een oneerlijke gang van zaken.

Hij had zijn dochter kunnen vragen wat ze eigenlijk ZELF zou willen.

En dan is er ook nog een creatieve manier.

Een hele andere manier van reageren.

Er werd gevraagd om het hoofd van Johannes de Doper op een schaal.

Daarbij werd niet expliciet gevraagd om het vermoorden van hem.

De koning had ook een aantal van zijn mankrachten kunnen vragen om Johannes de Doper op te tillen, waarbij de voorste dan een schaal zou vasthouden en Johannes de Doper zijn hoofd op de schaal zou leggen.

Dat zou een vreemde optocht opgeleverd hebben, maar dan zou er met een beetje humor wel een mensenleven worden gespaard.

Omdat het hier zo'n extreem verhaal is, is het misschien lastig om voor te stellen hoe wij zo iets in ons leven zouden kunnen toepassen.

Vandaar nu een minder extreem voorbeeld: vroeger noemden ze de kerkelijke bijdrage, kerkbelasting.

De kerk bepaalde ook de hoogte van het bedrag dat je moest betalen.

Deze kerkbelasting werd opgehaald door de koster, die uiteraard zelf niet dit bedrag had bepaald.

En ook niet wist hoe dit bedrag werd berekend.

Als koster was mijn opa ooit bezig om zo deze kerkbelasting op te halen.

Bij een bepaald adres werd er flink gemopperd en vroegen ze: 'En hoe komen ze dan eigenlijk aan dit bedrag?'

Mijn opa antwoordde: 'In uw geval hebben ze uw huisnummer genomen', want het was hem opgevallen dat het bedrag hier precies mee overeenkwam.

Totaal onzinnig, maar de discussie was wel over.

Ook in het klein kan het dus werken om met een creatieve reactie te komen.

Wat kunnen we nu leren van het verhaal over Johannes de Doper?

- Ten eerste: dat we niet te snel wat moeten beloven. Want belofte maakt schuld. Een grenzeloze belofte is dan ook grenzeloze dwaasheid.
- Ten tweede: ken je grenzen. Als mens zijn we allemaal begrensd, we zijn God niet. Waar wij over mogen beslissen is dus ook aan grenzen gebonden. Dat geldt voor koningen ten opzichte van hun onderdanen, het geldt voor ouders ten opzichte van hun kinderen, het geldt voor iedereen. Soms zijn die grenzen duidelijk, soms is het ook een aftasten. Maar we moeten er bewust van zijn dat deze grenzen bestaan en dat we hier rekening mee moeten houden.
- Ten derde: dat we bij ingrijpende beslissingen goed moeten nagaan wat het zwaarst moet wegen. Er is hiërarchie in normen en waarden, een regel/principe als 'afpraak is afspraak' is niet absoluut geldig.
- Ten vierde: Een creatieve oplossing kan veel bewerkstelligen.

'Afspraak is afspraak' is een mooi principe, al moet je er soms van afwijken.

Doe je dat te makkelijk, dan word je onbetrouwbaar.

Ben je er te star in, dan kan dat grote negatieve gevolgen hebben.

Op grond van een dieper fundament moeten we bepalen of we ons in een specifiek geval aan het principe moeten houden of dat we er bij uitzondering in dat geval van moeten afwijken.

Dat is ingewikkeld. Hierin kunnen we blijven groeien.

En niet zonder reden zingen we straks 'Die naar menselijke gewoonte', een lied over Jezus.

In allerlei verhalen lezen we over hoe Jezus omgaat met mensen in allerlei situaties.

Soms verrassend mild, soms juist streng.

Het gaat daarbij steeds om de specifieke context.

Hoewel situaties in ons eigen leven nooit precies hetzelfde zullen zijn, kunnen die verhalen ons telkens weer laten groeien. Onze fundamenten kunnen hierdoor versterkt worden.

We moeten niet te veel vertrouwen op principes, al kunnen die nog zo mooi zijn.

Maar op Jezus kunnen we ons fundament bouwen.

Amen